

Отже, апеляція до творів сучасників свідчить про те, що українська есеїстика є відкритою системою, що уможливорює появу дискусій, продукування інших текстів і формулювання нових смислів. Завдяки жанровій еластичності і плюралізові есеїстика включає в себе компоненти елітарної і масової культури, вирізняється мовностилістичною поліфонією та інтертекстуальною нюансованістю, пропонуючи реципієнтові нову якість художньо-публіцистичного тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Квіт С. Есеїстичний семінар : метод, матеріали до курсу «Основи герменевтики» / С. Квіт. – К., 2004. – 225 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – С. 249–250.
3. Садикова Л. И. Загальна характеристика жанру есе / Л. И. Садикова // Нариси досліджень у галузі гум. наук в педвузі. Зб. – Горлівка : ГДПІМ, 1997. – С. 392–396.
4. Стеблина Н. О. Сучасна українська письменницька публіцистика у варіанті виступів О. Забужко, Т. Прохаська, Ю. Андруховича : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунік. / Н. О. Стеблина. – К., 2011. – 19 с.
5. Эпштейн М. В. Законы свободного жанра (эссеистика и эссеизм в культуре Нового времени) / М. В. Эпштейн // Вопросы литературы. – 1987. – № 7. – С. 120–152.

Смагула Я. А.,
магістрантка,

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ЕСЕЇСТИКА ВОЛОДИМИРА БАЗИЛЕВСЬКОГО: ПРОБЛЕМАТИКА ТА АВТОРСЬКА ПОЗИЦІЯ

В сучасній українській журналістиці серед багатьох жанрів, а особливо художньо-публіцистичних, найбільш динамічно розвивається жанр «есе». Сьогодні до цього жанру в своїй творчості звертаються такі популярні письменники як Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Микола Рябчук, Василь Скуратівський, Оксана Пахльовська, Ярослав Грицак, Костянтин Москалець, Володимир Базилевський та інші. Крім цього, одним з головних напрямків сучасних наукових досліджень стає українська есеїстика. Проблеми, які нині розглядають вчені стосуються генези жанру,

його типологічних різновидів та специфіки функціонування в творчості відомих письменників.

Володимира Базилевського ми знаємо як українського поета, письменника, літературного критика та перекладача. Його публіцистичні твори вміщені в книгах «Лук Одісеїв», «Холодний душ історії» та «І зав'язь дум, і вільний лет пера».

Актуальність даного дослідження зумовлена, насамперед, недостатньою розробленістю цієї теми у вітчизняному журналістикознавстві, а також бурхливим розвитком есею. Переважна більшість наукових досліджень присвячена творчості окремих письменників – І. Дзюби, Є. Сверстюка, В. Барки, О. Забужко, а також комплексному баченні жанру. Проте публіцистична творчість Володимира Базилевського відображена не достатньо.

Метою дослідження є опис есеїстичної творчості Володимира Базилевського, з'ясування основної проблематики його творів у цьому жанрі.

Реалізація дослідження передбачає виконання таких завдань:

- простежити історію розвитку жанру есею у світовій та вітчизняній журналістиці;
- систематизувати й узагальнити наукові підходи до теорії жанру есею;
- проаналізувати жанрові особливості есею та його типологічні особливості;
- розкрити художньо-публіцистичну специфіку, тематику та проблематику есеїстики В. Базилевського.

Об'єкт дослідження – жанрові особливості есеїстики, її специфіка в публіцистичному відображенні дійсності.

Предмет дослідження – есеїстика Володимира Базилевського, її проблематика, мовно-стилістичні особливості, громадянська позиція автора.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що це одна з перших журналістикознавчих робіт, присвячених вивченню особливостей есеїстичних творів відомого українського письменника Володимира Базилевського.

Жанр «есе» в українському журналістикознавстві вивчали такі дослідники: І. Михайлин, В. Здоровага, М. Балаклицький, С. Шебеліст, О. Глушко, О. Ципоруха, С. Квіт та інші.

Так, харківський дослідник М. Балаклицький, спираючись на численні визначення есею, запропонував найзагальнішу дефініцію. «Есе (від фр. *essai* – проба) – невеликий за обсягом прозовий твір гнучкої композиції, що подає особистий погляд автора з заявленої теми» [4, 28].

На його думку, жанротвірними ознаками есе є:

- 1) особистісний характер мотивації, сприйняття й висвітлення предмета зображення, що дозволяє побачити нове в знайомому;
- 2) особливий спосіб репрезентації предмета мовлення за допомогою асоціативно-емоційної структурної основи;
- 3) можливість виходу в загальнокультурний контекст фонових знань адресата;
- 4) невимушеність потоку мовлення – вільна асоціативна композиція;
- 5) підвищена модальність тексту як відбиття суб'єктивності тих чи інших авторських характеристик [4, 28].

Есеїстику Володимира Базилевського більш детально розкрив О. Глушко у монографії «Художня публіцистика: європейські традиції і сучасність».

Зазначимо, що в творчості Володимира Базилевського простежується чітка авторська позиція, критичне ставлення до диктату влади та суспільства, які нав'язують людині свої правила. Публіцист ділиться з читачами своїми роздумами про історію України, змушуючи замислитись над процесами, які відбуваються в країні, виробити власне ставлення до них. Крім цього, увагу есеїста привертають стосунки літераторів, митців і влади. Він гостро розвінчує у своїх творах ті процеси, які мають місце в житті.

«Письменник, звичайно ж, замислюється над тим, чому таке можливе в Україні, коли літературі, яка упродовж століть була чи не єдиним пристанищем вільного духу, перекрили кисень, а для її талановитих творців «проблематичним стає фізичне виживання». Відповідь знаходимо в есе з промовистою назвою «Сита мармиза хама». Викривальний дух і експресія публіцистичного у цьому творі досягають воістину гоголівської сили» [5, 175].

Можемо сказати, що автор досить експресивно висловлює свою думку, його есеїстичні твори багаті фразеологізмами, порівняннями та іншими художніми прийомами.

Також в його творчості простежується негативне ставлення до «низькопробної літератури»: «Якщо письменник віддав фізіології місце, яке до того посідала душа людини, зображуючи замість високих почуттів функцію залоз внутрішньої секреції, загибель людства є невідтворюною» [5, 176].

Варто підкреслити, що письменники періоду становлення незалежності України активно відгукувалися на складні процеси того часу, а специфіка жанру «есе» надала можливість найбільш вільно, чітко дати свою відповідь на ті явища, а також торкнутися найтонших деталей тогочасного життя.

Так, дослідник, О. Глушко вважає, що в цих умовах у поле зору Володимира Базилевського та інших літераторів потрапляли насамперед негативні явища життя та розвитку, а їх творчість «перебрала на себе функцію захисника й оборонця» [5, 176].

Слід також зазначити, що в есеїстиці Володимира Базилевського простежується чітка ознака жанру «есе» – його суб'єктивний погляд на явища, які відбувались. Він робить власний аналіз суспільно-політичних процесів, дає свою оцінку.

Як зазначає Іван Дзюба, «він не боїться іти проти течії... Через вплив матеріалу, асоціацій, міркувань, через масштабність бачення, тієї чи тієї теми розмова в нього майже завжди вихлюпується за береги і одна думка збудує другу» [5, 14].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевський В. О. І зав'язь дум, і вільний лет пера: Літературно – критичні статті, есе, студія одного вірша / В. О. Базилевський. – К. : Рад. письменник, 1990. – 318 с.
2. Базилевський В. Лук Одиссеїв. Статті, есеї, діалоги / В. Базилевський. – К. : Ярославів Вал, 2005. – 656 с.
3. Базилевський В. Холодний душ історії / В. Базилевський. – К. : Ярославів Вал, 2008.
4. Балаклицький М. А. Есе як художньо-публіцистичний жанр : метод. матеріали для студ. зі спец. «Журналістика» / М. А. Балаклицький. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 74 с.
5. Глушко О. К. Художня публіцистика : європейські традиції і сучасність : моногр. / Олександр Глушко. – К. : Арістей, 2010. – 192 с.
6. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : навч. посіб. / В. Здоровега. – Львів : ПАІС, 2004. – 268 с.
7. Квіт С. Есеїстичний семінар : метод, матеріали до курсу «Основи герменевтики» / С. Квіт. - К., 2004. – 225 с.
8. Михайлин І. А. Основи журналістики : підручник / І. А. Михайлин. – Х. : ЦУЛ, 2002. – 284 с.
9. Шебеліст С. Теоретичні аспекти жанру есею / С. Шебеліст // Слово і Час. – 2007. – № 11. – С. 48–56.